

УДК 351.746.1

Анатолій Борисович МИСИК,
*кандидат військових наук, доцент, учений секретар
Національної академії Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

Олександр Антонович СЦІБОРОВСЬКИЙ,
*кандидат психологічних наук, доцент, начальник кафедри
загальновійськових дисциплін Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

Олег Олександрович НЕЧАЄВ,
*командир військової частини Збройних Сил України,
м. Хмельницький*

ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО- БОЙОВОЇ КОМЕНДАТУРИ В ОХОРОНІ ТА ЗАХИСТІ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Досліджені питання бойового застосування оперативно-бойових комендатур при виконанні завдань захисту державного кордону, обґрунтовано їх організаційно-штатну структуру та можливості.

Ключові слова: захист державного кордону, бойові дії прикордонних підрозділів, оперативно-бойова комендатура.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Оперативно-бойові комендатури (ОБК) створюються для виконання завдань Державної прикордонної служби України: щодо захисту державного

© Мисик А. Б., Сціборовський О. А., Нечаєв О. О.

кордону; припинення збройних конфліктів та інших провокацій; відбиття вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави; боротьби з тероризмом, виконання заходів територіальної оборони та забезпечення додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану; виконання інших завдань у формі бойових дій самостійно або у взаємодії з іншими підрозділами Збройних Сил України та інших правоохоронних органів.

Сучасна оперативно-бойова прикордонна комендатура володіє високими бойовими можливостями, самостійністю, здатністю виконувати різні завдання у різних умовах, на головних або другорядних напрямках, у складі прикордонного загону та самостійно.

Обґрунтування можливостей щодо охорони державного кордону, організаційно-штатної структури оперативно-бойових комендатур є одним з важливих шляхів забезпечення формування ефективних рішень на використання сил та засобів в різних формах їх оперативно-службових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Дослідження можливостей прикордонних підрозділів в різних формах оперативно-службових дій та управління оперативно-службовими діями проводились І. С. Катеринчуком, В. А. Кириленком, М. М. Литвиним, Б. М. Олексієнком, В. М. Серватюком. Однак у межах їх робіт питання використання сил і засобів оперативно-бойових комендатур не розглядалися.

Метою статті є дослідження питань бойового застосування оперативно-бойових комендатур при виконанні завдань захисту державного кордону, обґрунтування їх можливостей та організаційно-штатної структури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціями оперативно-бойових комендатур є:

посилення охорони державного кордону України, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

ведення оперативно-службових та бойових дій в інтересах забезпечення захисту державного кордону України;

участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів.

Відповідно до визначених функцій завданнями оперативно-бойових комендатур є:

недопущення незаконної зміни проходження лінії державного кордону України;

припинення у взаємодії з підрозділами відповідних правоохоронних органів збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України;

участь у взаємодії із підрозділами Збройних Сил України та інших військових формувань у відбитті вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави або групи держав;

участь у виконанні заходів територіальної оборони, а також заходів, спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану;

контроль за дотриманням прикордонного режиму;

виконання відповідно до законодавства системи особливих заходів щодо захисту військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України від зазіхань на життя, здоров'я, честь, майно у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також їхніх близьких родичів;

участь у межах своєї компетенції у взаємодії з підрозділами Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами у боротьбі з тероризмом.

При виконанні покладених на Державну прикордонну службу України завдань ОБК надається право:

зупиняти та оглядати в межах прикордонної смуги, контрольованих прикордонних районів самостійно, а за їх межами – разом з органами Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України транспортні засоби, а також перевіряти документи, що посвідчують особу водія та пасажирів, з метою виконання завдань щодо боротьби з організованою злочинністю та незаконною міграцією на державному кордоні України;

використовувати засоби електричного зв'язку центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності під час припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України, відбиття вторгнення на територію України збройних формувань, ліквідації диверсійно-розвідувальних груп, а також в інших випадках на умовах, погоджених у встановленому порядку, з подальшим відшкодуванням пов'язаних з цим витрат згідно із законодавством;

під час виконання завдань з охорони державного кордону та суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні в межах повноважень, визначених законами України “Про державний кордон України”, “Про виключну (морську) економічну зону України”, мають право в порядку і випадках, передбачених відповідними законами України, військовими статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами, застосовувати фізичну силу, використовувати службових собак, а також зберігати, носити спеціальні засоби і зброю, використовувати і застосовувати їх самостійно або у складі підрозділів.

Оперативно-бойова прикордонна комендатура (ОБПК) оснащується сучасною зброєю і бойовою технікою, що дозволяє їй володіти високими бойовими можливостями. Вона здатна виконувати завдання в різних умовах, на головних або другорядних напрямках, у складі прикордонного загону, а в деяких випадках самостійно.

Організаційно-штатна структура ОБПК включає: дві прикордонні застави чисельністю по 45 чоловік, інженерно-саперне відділення, гранатометно-кулеметне відділення, кінологічну групу. Підрозділи забезпечення включають: відділення логістики, відділення зв'язку, медичний пункт.

Прикордонна застава включає два відділення інспекторів прикордонної служби по 10 чоловік. На озброєнні відділення знаходиться БТР-70, РПГ-7, кулемет РПК, снайперська гвинтівка. До складу інженерно-саперного відділення входить інженерна група та дві саперні групи. Загальна чисельність відділення 18 чоловік. Гра-

натометно-кулеметне відділення складається з трьох секцій АГС-17 та кулеметної групи, озброєної 7,62 мм КК.

Оперативно-бойова прикордонна комендатура є тактичним підрозділом і основною формою її оперативно-службових дій є бій. З урахуванням зі специфіки застосування оперативно-бойової комендатури основним видом бою для неї є оборона.

Залежно від бойового завдання, наявності сил і засобів, характеру місцевості оборона ОБК може бути позиційною або маневреною. Для оборони місця дислокації підрозділу, який охороняє кордон, або оборони визначеної ділянки організовується кругова оборона. До оборони комендатура переходить, як правило, самостійно, а також у складі прикордонного загону чи зведеної частини з іншими правоохоронними підрозділами.

Оборона може застосовуватись плановано, коли більш активні та рішучі дії не доцільні, або вимушено – внаслідок обставин, що склалися. Вона готується завчасно до початку бойових дій або організовується в ході бою.

Перехід до оборони ОБПК може здійснюватись в умовах відсутності зіткнення з противником або безпосереднього зіткнення з ним. Роль оперативно-бойової прикордонної комендатури визначається її місцем, наявністю штатних та приданих сил і засобів, а також одержаним бойовим завданням.

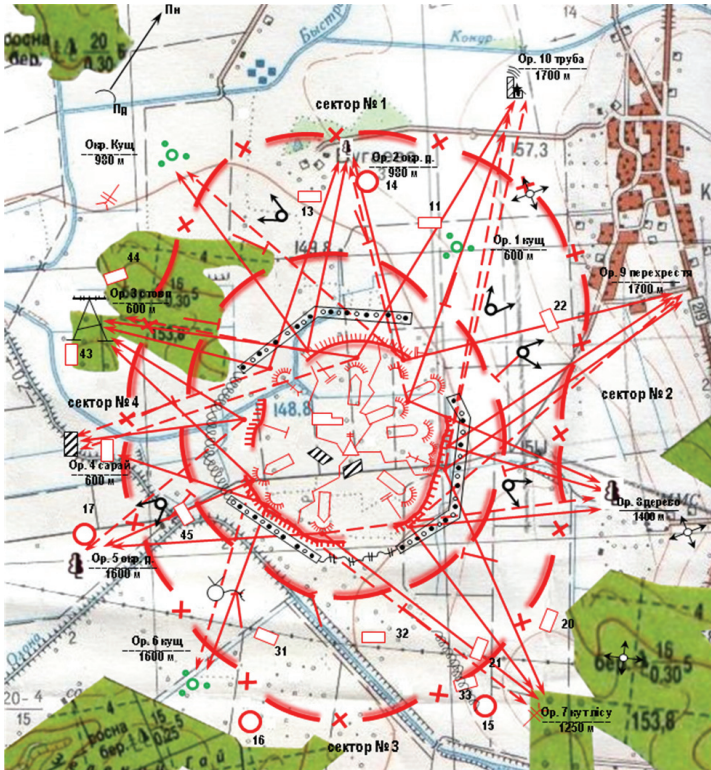
Із прибуттям прикордонних підрозділів до району розташування (розміщення) створюється система безпосередньої бойової охорони району для забезпечення безпечного проведення інженерних робіт та облаштування опорного пункту. Для бойової охорони призначаються збільшені прикордонні наряди (8–10 чол.), які виставляються на вірогідних маршрутах руху противника та несуть службу способом засідки та секрету. Завданням бойової охорони є недопущення раптового нападу противника та здійснення ним обстрілу місця розгортання прикордонних підрозділів зі стрілецької зброї.

Опорний пункт ОБК розміщується в контрольованих прикордонних районах на ділянках місцевості, які не допускають раптового нападу противника і забезпечують охорону й оборону ділянки

кордону. Оперативно-бойова комендатура перебуває в постійній готовності до відбиття нападу наземного та повітряного противника, знищення його диверсійно-розвідувальних груп.

Побудова оборони ОБПК включає: бойовий порядок; опорний пункт та вогневі позиції; систему вогню; систему інженерних загороджень.

Бойовий порядок ОБПК для ведення кругової оборони будуватиметься в один ешелон, з виділенням резерву. Він включає: бойові порядки підрозділів; резерв; вогневі засоби і підрозділи підсилення; групи забезпечення. Командно-спостережний пункт ОБПК обладнується в глибині опорного пункту (див. рисунок).

Варіант побудови оборони оперативно-бойової комендатури

Виходячи з призначення, оперативно-бойовій прикордонній комендатурі необхідно забезпечити оборону опорного пункту – розміром 1 000–1 500 м по фронту і до 1 000 м в глибину.

Бойова техніка розташовується в опорному пункті по фронту та в глибину з інтервалом до 200 м одна від одної, щоб забезпечувалось ведення вогню з кулеметів у бік флангів і у проміжки.

Траншеї і ходи сполучення повинні забезпечувати зручність ведення вогню, особливо флангового і перехресного, укрите розташування особового складу і вогневих засобів.

Ходи сполучення використовуються для потайного маневру підрозділами, ведення бою з противником, який вклинився в оборону, а також для евакуації поранених, подачі боєприпасів і продовольства.

Система вогню являє собою розташування і застосування, відповідно із задумом бою, вогневих засобів ОБПК для ураження противника під час його підходу, розгортання та переходу в атаку, відбиття атаки танків і піхоти перед переднім краєм оборони, на флангах і при вклиненні в опорний пункт.

Система вогню будується з урахуванням вогневих можливостей усіх видів зброї ОБПК та приданих засобів, з урахуванням інженерно-вибухових загороджень і природних перешкод. Система вогню в обороні включає:

ділянки зосередженого і рубежі загороджувального вогню, підготовлені на підступах до оборони, перед переднім краєм, на флангах і в глибині оборони;

зони вогню протитанкових засобів і суцільного багатопарового вогню усіх видів зброї перед переднім краєм, у проміжках між підрозділами, на флангах і в глибині оборони для знищення, у першу чергу, танків та інших броньованих машин противника;

підготовлений маневр вогнем з метою його зосередження в короткий термін на будь-якому загрозливому напрямку чи ділянці.

Основною системою вогню є вогонь БМП (БТР) та інших засобів вогневого ураження, протитанкових засобів. При створенні

системи вогню підрозділам призначається смуга вогню і додатковий сектор обстрілу.

Вогневі засоби в опорному пункті розташовуються приховано, розосереджено, і так, щоб можна було вести вогонь на граничну відстань і уражати противника фланговим, перехресним та кинджальним вогнем високої щільності, мати вогневий зв'язок між собою і створювати вогневі мішки. Лінійне розташування вогневих засобів не припустиме.

Для боротьби з танками і піхотою противника комендант ОБПК визначає зону вогню протитанкових засобів і зону суцільного багат шарового вогню усіх видів зброї. Глибина зони вогню протитанкових засобів досягає 0,8–3 км. Глибина зони суцільного багат шарового вогню стрілецької зброї складає 400–600 м. Для ураження противника на можливих напрямках його наступу готуються маневр вогнем з метою зосередження його в короткі терміни.

Розміри ділянок зосередженого вогню зі стрілецької зброї з щільністю 10–12 куль на 1 м складають до 150 м по фронту та до 50 м в глибину.

Зосереджений вогонь зі стрілецької зброї ведеться на дальність: з автоматів і ручних кулеметів – до 600 м; кулеметів ПК і ПКТ – до 1 000 м; з великокаліберних кулеметів, установлених на БМП (БТР), – до 2 000 м; з гармат БМП – 1 000–2 800 м.

Готовність системи вогню визначається: зайняттям позицій бойовими машинами піхоти (бронетранспортерами), протитанковими та іншими засобами вогневого ураження; підготовкою даних для стрільби; наявністю боєприпасів.

Управління вогнем – це сукупність заходів, які проводять командир і штаб у період організації бою і в бою з метою найбільш повного й ефективного використання вогневих можливостей підрозділу і засобів підсилення для ураження бойової техніки, вогневих засобів і живої сили противника.

Організація вогню є одним з основних елементів організації бою і включає: вивчення та оцінку місцевості в інтересах вирішення вогневих завдань; вибір і призначення орієнтирів та кодування міс-

цевих предметів; організацію розвідки цілей; вибір вогневих позицій; постановку вогневих завдань підрозділам, бойовим машинам, вогневим засобам; підготовку даних для стрільби; призначення сигналів управління вогнем.

Район розташування підрозділу (опорного пункту) повинен бути підготовлений в інженерному відношенні для ведення кругової оборони. Відриваються одиночні окопи з подальшим їх з'єднанням між собою, командний пункт та капоніри для техніки. Для укриття особового складу облаштовуються перекриті щілини, бліндажі, сховища легкого типу.

На відстань до 2–3 км висилаються збільшені прикордонні наряди “Прикордонний патруль” з метою ведення спостереження за підступами до району розташування підрозділу. Організується взаємодія із підрозділами ЗСУ та підрозділами інших військових формувань України, які ведуть бойові дії в районі виконання завдань.

До початку наступу головних сил противника завданням ОБПК є знищення окремих груп, які ведуть розвідку, проробляють проходи в загородах або намагаються проникнути в глибину оборони.

Рішення на знищення противника комендант оперативно-бойової прикордонної комендатури доповідає старшому начальнику і дає команду на відкриття вогню черговими вогневими засобами. Решта особового складу ОБПК, підтримуючи постійну готовність до відбиття атак противника, продовжує вдосконалювати інженерне обладнання опорного пункту, зберігаючи при цьому постійну готовність до бою. Снайпери знищують офіцерів, снайперів, спостерігачів, розрахунки вогневих засобів та інші цілі противника.

Комендант, перебуваючи на своєму командно-спостережному пункті, на основі особистого спостереження і даних розвідки повинен своєчасно встановити підготовку противника до наступу, початок його висунення і розгортання для атаки, доповісти про це старшому начальнику, привести підрозділи в готовність до відбиття атак противника й уточнити їм завдання.

При веденні оборони необхідно враховувати, що спочатку до переднього краю оборони підійдуть розвідувальні підрозділи противника, які своїми активними діями будуть намагатись викрити місця розташування опорних пунктів, проміжки, фланги і стики, систему вогню і мінно-вибухових загороджень. У разі оборони в умовах безпосереднього зіткнення противник може проводити розвідку боєм.

Дії розвідки відбиваються вогнем чергових вогневих засобів і підрозділами, що обороняються на цих напрямках. Після відбиття (знищення) розвідки противника вогневі засоби змінюють свої позиції.

За розвідкою в бій вступають передові підрозділи противника. Їх завдання полягає у подоланні позицій бойової охорони, викритті оборони, створенні вигідних умов для розгортання і вступу в бій головний сил.

Противник у зоні досягнення вогневих засобів оперативно-бойової прикордонної комендатури уражається вогнем бойових машин піхоти (БТР) протитанкових комплексів. У першу чергу знищуються танки та інші броньовані цілі. Із наближенням противника до переднього краю оборони особовий склад відкриває вогонь із кулеметів, автоматів і гранатометів.

Після відбиття атаки вогневі засоби, що викрили себе, за командою командира змінюють позиції. Проходи, пророблені противником у наших загородженнях, негайно закриваються. Якщо обстановка не дозволяє їх закрити, по проходах готується вогонь протитанкових та інших вогневих засобів.

Перед атакою головних сил не виключено застосування противником хімічної зброї з нестійкими отруйними речовинами.

З початком вогневої підготовки противника особовий склад оперативно-бойової прикордонної комендатури, за виключенням командирів, спостерігачів і чергових вогневих засобів, укриваються в щілинах, бліндажах, сховищах, бойових машинах і траншеях.

Після закінчення вогневої підготовки, ознакою якої є перенесення (припинення) вогню, особовий склад швидко займає свої місця і готується до відбиття атаки.

Із підходом противника до переднього краю оборони посилюється вогонь з максимальних відстаней усіх засобів оперативно-бойової прикордонної комендатури. У першу чергу вогнем протитанкових засобів, бойових машин піхоти (бронетранспортерів) знищуються танки і бойові машини (бронетранспортери) противника.

З виходом противника в зону суцільного багаточарового вогню вогонь усіх засобів доводиться до найвищого напруження. Підрозділи, що обороняються, відсікають піхоту від танків і знищують її вогнем усіх засобів.

Піхоту противника на відстані 30–40 м від переднього краю особовий склад закидає гранатами, а ту, що увірвалася на передній край оборони, знищує вогнем з близьких відстаней, гранатами і в рукопашному бою.

Після відбиття атаки противника перед переднім краєм комендант вживає заходів до негайного відновлення системи вогню. Частина вогневих засобів може бути переміщена на запасні позиції. Посилюється спостереження, поповнюються запаси боеприпасів. За необхідності можуть відновлюватись фортифікаційні споруди.

Із вклиненням противника в опорний пункт вогнем усіх засобів зупиняється його просування в глибину і розповсюдження в боки флангів. Противник продовжує знищуватись перехресним, фланговим і кинджальним вогнем.

Гелікоптери противника знищуються вогнем зенітно-артилерійського підрозділу, а також вогнем кулеметів, установлених на БМП, БТР, і стрілецької зброї.

За сприятливих умов обстановки знищення противника, що вклинився, здійснюється контратакою.

Робота командирів підрозділів повинна бути оперативною та гнучкою. У рішенні передбачається своєчасний і смілий маневр підрозділами і вогнем на загрозливі напрямки, вживання заходів, які знижують ефективність високоточної зброї противника, застосування несподіваних прийомів і способів дій.

Висновки. На основі теоретичного узагальнення досвіду застосування оперативно-бойових комендатур розроблено рекомендації

щодо побудови бойового порядку в обороні та порядку застосування сил і засобів.

Рецензент – доктор технічних наук, професор Катеринчук І. В.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014.

Мысик А. Б., Сциборовский А. А., Нечаев О. А. Основы применения оперативно-боевой комендатуры в охране и защите государственной границы

В статье приведены результаты исследования применения оперативно-боевой комендатуры при выполнении задач по защите государственной границы. Разработаны рекомендации относительно расположения элементов боевого порядка и применения сил и средств.

Ключевые слова: *защита государственной границы, боевых действий пограничных подразделений, оперативно-боевая комендатура.*

Mysyk A. B., Stsiborovskyi O. A., Nechaiev O. O. Principles of usage of operational-combat command and control center with in the system of border security

The article concerns the findings on the problem usage of operational-combat command and control center within the system of border security.

The necessity to form operational-combat command and control centers emerged after aggravation of the military and political situation at Ukraine's borders. The provisions of the law "On the State Border Guard Service of Ukraine" on state border security, repelling enemy aggression and combating criminal armed groups have been changed significantly. The functions and tasks of operational-combat command and control centers have been formulated.

We substantiated the staff and organizational structure of command and control center and its combat efficiency. Also we developed the recommendations regarding deployment of military components and use of force.

Besides the article considers the conditions of carrying out military tasks on state border security. The guidelines on construction of defense of operational-combat command and control center have been developed. The typical battle order and variant for its elements location are described. Also the possibilities of operational-combat command and control center and requirements for creation of fire system have been examined.

In the article the most typical variant of sequence of use of force and fire means while carrying out combat missions according to enemy's activities have been offered.

Keywords: *state border protection, combat activities of border units, operational-combat command and control center.*